

Podpora zdraví veřejnosti

Současná činnost

Činnost Odboru podpory zdraví a hygieny dětí a mladistvých je zaměřena na prevenci chronických neinfekčních onemocnění (především kardiovaskulárních onemocnění, nádorů a úrazů) a na výchovu obyvatel ke zdravému životnímu stylu. Hlavním nástrojem je zvyšování informovanosti populace o rizikových faktorech životního stylu, které ovlivňují zdravotní stav. Zaměřuje se především na oblast výživy, pohybové aktivity, kouření a alkoholu, oblast duševního zdraví a prevence HIV/AIDS. V rámci zdravotní výchovy obyvatel se připravují ediční zdravotně výchovné materiály a publikace, interaktivní programy a součástí činnosti jsou i mediální kampaně a realizace Dnů zdraví. Zvláštní pozornost je věnována věkové skupině dětí a mladistvých především prostřednictvím programu WHO „Škola podporující zdraví“.

Odbor je tvořen třemi odděleními zaměřenými na prevenci a podporu zdraví, hygienu dětí a mladistvých a oddělení psychosociálních determinant zdraví a prevence rizikového chování.

Náplň činnosti

Náplň činnosti je hlavně příprava podkladů pro národní zdravotní politiku státu a pro ochranu a podporu zdraví, zdravotní výchova obyvatelstva, příprava standardních postupů v oblasti podpory veřejného zdraví a výchovy ke zdraví, realizace programů ochrany a podpory zdraví, dalších projektů a grantů, včetně mezinárodních.

Výchova ke zdraví

ve Státním zdravotním ústavu zahrnuje koordinaci a realizaci projektů podpory zdraví a ediční a činnost - vydávání neperiodických publikací. Výchova ke zdraví je realizována 2 směry:

Jedním ze směrů je výchova k prevenci nemocí a podpoře zdraví obyvatelstva. Zde se snažíme podchytit a oslovit všechny sociální a věkové skupiny obyvatelstva. Hlavní význam je přikládán prevenci zdraví, proto se zde objevují témata zdravého životního stylu s důrazem na správnou životosprávu. Jde především o otázky zdravé výživy, dostatku pohybu, zvládnutí stresu, vlivu alkoholu a kouření na zdraví člověka. Nezapomíná se ani na informace o životním a pracovním prostředí, jak ony mohou ovlivňovat zdraví jednotlivce.

Druhým směrem je výchova pacientů, tj. těch, kteří již onemocněli a potřebují lékařskou péči. Pozornost věnujeme jednotlivým onemocněním, upozorňujeme na rizikové faktory vedoucí k těmto onemocněním, na prevenci, možnosti léčby a ošetřování při jednotlivých nemocích.

Každoročně se v SZÚ vydávalo přibližně 40 titulů neperiodických publikací (letáky, brožury, plakáty) se zmíněnou zdravotnickou tematikou. Každým rokem se redakčně zpracovává a připravuje do tisku **Zdravotní a očkovací průkaz dítěte a mladistvého,** který jako zdravotnická dokumentace provází dítě až před práh dospělosti. Zápisy z pravidelných prohlídek a důležitých lékařských vyšetření usnadní rodičům, lékařům a vychovatelům orientovat se ve zdravotním stavu dítěte a reagovat na jeho individuální potřeby v oblasti prevence nemocí a podpory zdraví. Při výrobě publikací se úzce spolupracovalo s odborníky, čímž byla zaručena odbornost publikací, ale i jejich srozumitelnost pro širokou veřejnost. Rukopisy se stylisticky a gramaticky upravovaly, vybíraly se vhodné ilustrace a grafické zpracování budoucích titulů.

Ediční materiály byly doručovány dislokovaným pracovištím podpory zdraví SZÚ v jednotlivých krajích, odkud byly zdarma distribuovány do zdravotnických zařízení, škol,

mateřských škol, poraden apod. Texty vydaných publikací jsou také uveřejňovány na webových stránkách.

Činnost v oblasti hygieny dětí a mladistvých

Z činnosti oddělení v tomto roce vyjímáme především účast na následujících grantech a projektech:

1. Spoluúčast na grantu IGA MZ ČR „Vypracování metodického pokynu pro hodnocení růstu kojeného dítěte na základě porovnání růstu výlučně kojených dětí se stávajícími růstovými grafy pro českou populaci a se standardy Světové zdravotnické organizace.“
2. Spoluúčast na grantu IGA MZ ČR (2009-11) „Semilongitudinální studie somatického vývoje a úrazovosti u školních dětí“ – 48 škol
3. Spolupráce na Grantu z Humanitárního fondu Středočeského kraje – LFMU Brno „Správnou výživou proti anorexii a bulimii“
4. NPPZ 2x PPZ pro rok 2010 „Rozvoj programu ŠPZ v ČR“ a „Zdravě sedět, více vědět“
5. Zcela zásadním je realizace programu Škola podporující zdraví – v tomto roce bylo do sítě přijato 18 škol (17 ZŠ, 1MŠ), celkem je v síti 259 škol (100MŠ, 159 ZŠ). V listopadu bude vydán metodický materiál SUKY, CD pro MŠ. V prosinci celorepublikový seminář Učíme se navzájem- cca 60 účastníků)

Dále pořádá semináře a přednášky pro 3. LF, PřF UK, přednášky pro lékaře pediatrie i lékařské speciality (endokrinology, obezitology, gynekology apod.) na témata rizikové faktory vývoje dětí, úrazy, saturace jódem. Semináře a přednášky pro pedagogickou veřejnost – prevence vadného držení těla školních dětí.

Prevence rizikového chování

V této oblasti činnosti je největší pozornost věnována prevenci nemocí působených škodlivým pitím alkoholu a kouření tabáku.

Ve Státním zdravotním ústavu působí **Národní monitorovací středisko pro alkohol a tabák**, které realizuje Akční plán Národní strategie protidrogové politiky, který byl schválen usnesením vlády č. 845 ze dne 25. 7. 2007. Středisko plní následující úkoly:

1. Sběr a analýza dat o alkoholu, tabáku a dalších legálních návykových látkách.
2. Spuštění webové prezentace o činnosti Národního monitorovacího střediska pro alkohol a tabák, jejich užívání a jeho dopadech a o realizovaných opatřeních.
3. Zpracování výroční zprávy
4. Sestavení pracovní skupiny pro vytvoření systému indikátorů pro sledování užívání alkoholu a tabákových výrobků a důsledků užívání.
5. Zmapování stávající sítě zařízení věnujících se prevenci a léčbě závislostí na alkoholu a nikotinu.

Pracovníci v prevenci rizikového chování jsou zapojeni do mnoha mezinárodních projektů s tematikou prevence nemocí působených alkoholem a tabákem (Capacity building, Smart, Vintage, Kouření vodní dýmky – Sladký dým pro mladé). V současné době nejvíce času věnují národnímu projektu v rámci Národního projektu zdraví – projekty podpory zdraví pro rok 2010, č.10030, **Výcvik v krátkých intervencích rizikového chování s modelovým zaměřením na rizikové a škodlivé pití alkoholu.**

Projekt je zaměřen na zvrácení nepříznivé situace ve znalostech provádění časné identifikace a krátkých intervencí a na pořádání seminářů s tematikou vzdělání a praktického nácviku této intervenční dovednosti v 7 krajích ČR.

Oblast prevence HIV/AIDS

Stěžejním preventivním programem v prevenci HIV/AIDS realizované SZÚ je interaktivní primárně preventivní program „Hrou proti AIDS“. Jedná se o interaktivní „hru“ zaměřenou především na prevenci HIV/AIDS, nechtěných těhotenství a sexuálně přenosných infekcí. Je zaměřená na mládež ze základních a středních škol. Formou překonávání překážek na celkem 5 stanovištích - v 5 skupinách – docházejí účastníci (studenti) po cca 90 minutách k cíli. Cílem je absolvovat všech 5 stanovišť se svou skupinou (cca 8 -12 osob). Na každém stanovišti 1 - 2 moderátoři ohodnotí výkon skupiny podle jejich znalostí, postojů, spontaneity a aktivity. Stanoviště jsou následující:

1. Cesty přenosu viru HIV

15 - 20 obrázků na hracím plánu, kde jsou znázorněny různé rizikové situace z hlediska přenosu viru HIV. Účastníci (žáci/studenti) posoudí riziko nákazy barevným označením - červená: vysoké riziko, žlutá: minimální riziko, zelená: bez rizika, bílá: nevím. Moderátor poté vysvětlí okolnosti přenosu viru HIV a vyhodnotí spolu s účastníky správnost barevného označení.

2. Láska, sexualita a ochrana před HIV

Kostka štěstí rozdělí účastníkům otázky a úkoly, ve kterých jde o jejich osobní postoje k ochraně před HIV a přístup k HIV v partnerském vztahu. Na tomto stanovišti mají žáci a studenti jedinečnou možnost, samostatně či s pomocí moderátora, vyzkoušet si na modelu správné nasazení kondomu.

3. Zábava nechtěného těhotenství, pohlavně přenosných infekcí a HIV

Na tomto stanovišti je hlavním cílem probrání různých metod zábrany početí a jejich používání. Účastníci si vyzkouší svoje znalosti a důkladně prodebatají přednosti a nevýhody jednotlivých antikoncepčních prostředků. (Antikoncepce hormonální, chemická, postkoitální, nitroděložní tělíčko, antikoncepční náplasti, vaginální kroužek - Nuva ring a další).

4. Sexualita řečí těla

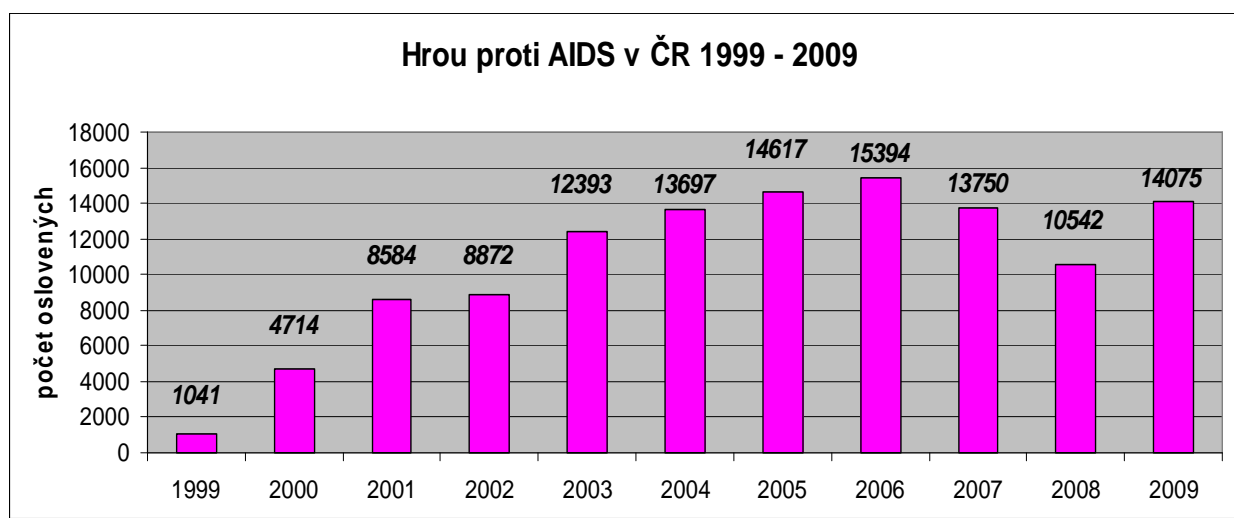
Jde o vyjádření pocitů a situací, vztahujících se k lásce, partnerství a sexualitě pomocí řeči těla. Na dílcích skládačky jsou dílčí scénky a pojmy, které účastníci musí předvést a nakonec složit skládačku dohromady.

5) Život s HIV/AIDS

Účastníci se na příkladu fiktivního člověka, kterého si sami pojmenují a vymyslí životní příběh, seznámí s psychosociálními, právními a medicínskými aspekty infekce HIV a jejich konkrétními dopady na život postižených infekcí HIV.

Smyslem celého programu je dát mládeži možnost jiným způsobem než přednáškami si zažít základní znalosti o možnostech přenosu viru HIV a přemýšlet o vlastních postojích v možných rizikových situacích.

Počet edukovaných žáků a studentů v jednotlivých letech

Dalšími aktivitami zaměřenými na prevenci HIV/AIDS jsou webové stránky www.aids-hiv.cz, kde je možno získat veškeré dostupné informace o HIV/AIDS a součástí těchto stránek je i internetová poradna, dále SZÚ provozuje bezplatnou Národní linka pomoci AIDS (Help line AIDS).

Činnost v regionech

Státní zdravotní ústav kromě domovského pracoviště v Praze aplikuje postupy podporující zdraví pomocí dislokovaných pracovišť. Ta jsou v současné době provozována v Liberci, Plzni, Jihlavě, Brně a Ostravě. Jen do září letošního roku bylo zrealizováno celkem 125 Dnů zdraví, Dnů prevence úrazů a podobných akcí – při nich vyšetřeno více než 5.000 osob s celkovým počtem cca 15 tisíc různých vyšetření zdravotního stavu. Smyslem těchto dnů je nabízet lidem základní a okamžité informace o jejich zdravotním stavu a předat jim základní informace o možnostech a významu a kontakty na odborníky, kteří se jejich zdravotnímu stavu budou věnovat.

Budoucí činnost

Integrovaný operační program s názvem „Systémové nástroje pro ochranu a podporu veřejného zdraví a prevenci zdravotních rizik obyvatelstva“.

Celou šíří problematiky již se odbor podpory zdraví zabývá nejlépe dokumentuje připravovaný Integrovaný operační program s názvem „Systémové nástroje pro ochranu a podporu veřejného zdraví a prevenci zdravotních rizik obyvatelstva“.

Cílem projektu je oslovit široké vrstvy obyvatel ČR prostřednictvím celonárodních marketingových kampaní, zaměřených na změny znalostí, postojů a především chování populace ve smyslu konkrétních změn v odbourávání rizikových faktorů životního stylu a prevence civilizačních chorob a některých infekcí (zejména HIV/AIDS). Dlouhodobým výsledkem preventivních marketingových kampaní pak bude snížení úmrtnosti na civilizační choroby a některé infekce a zlepšení národního zdraví.

Projekt je určen pro širokou veřejnost, rodiny s dětmi, děti a mládež, osoby znevýhodněné věkem (seniory), ohrožené skupiny obyvatel.

Výsledky projektu se mohou stát podkladem pro zdravotní politiku státu zaměřenou na řešení problematiky zvýšeného výskytu rizik životního stylu populace, úrazů, nerovností ve zdraví danou socioekonomickými ukazateli a stárnoucí populací.

Projekt se zaměřuje na následující témata:

1. Prevence civilizačních chorob a zdravotních rizik životního stylu obyvatelstva

Faktory, které podstatně zvyšují riziko chronických neinfekčních onemocnění, jsou zejména nadměrná konzumace potravin bohatých na energii a chudých na ochranné a žádoucí živiny, nízká úroveň pohybové aktivity. Zásadním problémem se tak stává nerovnováha mezi příjmem a výdejem energie. Tato skutečnost je také hlavní příčinou celosvětové epidemie nadváhy a obezity.

Marketingové aktivity budou zaměřeny na ovlivnění základních rizikových vzorců chování: kouření, nadměrnou konzumaci alkoholu, nedostatek pohybu, nadváhu, nevhodnou skladbu jídelníčků s nedostatkem ovoce a zeleniny.

Hlavním parametrem systémového nástroje prevence civilizačních chorob bude schopnost oslovit a motivovat velmi širokou cílovou skupinu s rozdílnými hodnotovými postoji a chováním: rodiny s dětmi, studenty, mladé lidi na počátku profesní kariéry, osoby trpící

obezitou, stresem či dalšími velmi rozšířenými předchorobnými stavy, vyžadujícími změnu chování. Produkt včetně souboru audiovizuálních děl k jednotlivým tématům ozdravení životního stylu a minimalizace rizik (kouření, alkohol, nadváha, obezita, nedostatek pohybu) by měl zohlednit pestrost cílové skupiny a zasáhnout je prostřednictvím různorodých komunikačních kanálů, včetně ukotvení těchto témat ve vysílacím schématu TV a rozhlasu. Klíčovou a trvale udržitelnou součástí systémového nástroje prevence civilizačních chorob bude multimediální tematicky diferencovaný webový portál „Zdraví pro celou rodinu“. Součástí webového portálu bude mj. interaktivní nástroj umožňující zjištění hladiny individuálního rizika a tvorbu individualizované strategie úprav životního stylu ve výživě a spotřebě alkoholu, v kuřáckých návycích, v pohybové aktivitě, ve zvládnání stresu a dalších zdravotně relevantních vzorcích chování.

2. Prevence rizikových způsobů chování adolescentů a mladistvých: škodlivého užívání alkoholu, tabáku a drog, hazardního hráčství a rizikového sexuálního chování

V důsledku zvýšeného počtu důkazů o rostoucím rizikovém chování mládeže a adolescentů v ČR (např. studie HBSC 2006 - perspektivně HBSC 2010 nebo ESPAD 2007) připraví tým odborníků SZÚ ve spolupráci s dalšími subjekty (např. sítě škol podporujících zdraví v ČR) preventivní program ovlivňující nejrizikovějších vzorce chování této cílové skupiny.

Cílem bude přiblížit mladým lidem sdělení tohoto programu, který pozitivně ovlivní jejich postoje a vzorce chování ve smyslu absence nebo minimalizace negativních dopadů výše uvedených rizikových forem chování, způsoby blízkými této věkové skupině – především webovým portálem, on-line aplikacemi a hrami, televizními spoty, komiksy a dalšími atraktivními způsoby, které nabízejí moderní technologie.

3. Prevence HIV/AIDS

Marketingová informační kampaň zaměřená na problematiku HIV/AIDS bude probíhat na celonárodní úrovni. Strategie kampaně se bude soustředit především na partnerskou věrnost a na změnu sexuálního chování ve smyslu dodržování zásad bezpečnějšího sexu a správné a důsledné používání kondomu a to jak v běžné populaci, tak především ve skupinách s vyšším rizikem infekce virem HIV. Součástí propagace bude i testování na HIV infekci. Kampaň by měla oslovit co největší počet osob v celé populaci a bude současně probíhat v různých médiích: TV, rozhlasové stanice, webový portál, PR články, billboardy apod.

4. Program podpory zdraví osob nad 50 let

Mediální kampaň je založena na odstraňování stereotypů v životním stylu generace nad 50 let a celospolečenské diskriminace této věkové skupiny zejména v oblasti zaměstnanosti. V době, kdy nastává snižování počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva, se nelze na základě stereotypního myšlení zbavovat využitelného potenciálu této velké skupiny a odkazovat ji na sociální a zdravotní péči.

Cílem projektu a mediální kampaně je zlepšení zdraví a kvality života populační skupiny středního věku nad 50 let a prodloužení ekonomicky a společensky aktivního života starší populace, z čehož bude mít prospěch celá společnost.

5. Prevence úrazů

Úrazy představují závažný zdravotnický, ekonomický a společenský problém na celém světě. Nejvíce rizikovou populací jsou děti, mladí lidé a lidé ve věku nad 65 let.

Česká republika se řadí mezi státy s nejvyšší úmrtností v důsledku úrazu, úrazy jsou hlavní příčinou úmrtí dětí a mladých dospělých a třetí nejčastější příčinou úmrtí v celé populaci. Podle statistik dochází k nejzávažnějším úrazům v dopravním prostředí, nejčastějším místem vzniku úrazu je domov a škola.

Znalost všech okolností úrazů je důležitá pro omezování a předcházení vzniku těchto nežádoucích příhod i pro nastavení preventivních opatření. Hlavním cílem kampaně je zvýšit znalosti a vědomosti o vzniku a důsledcích úrazů a ovlivnit chování populace, které povede k úrazové prevenci. Základem kampaně je vysvětlit hlavní příčiny vzniku úrazu, jak jim předcházet, jak se bránit. Podstatou je uvědomění si rizika chování, navození atmosféry ke změně chování. Konečným cílem kampaně je snížit výskyt podle jednotlivých typů úrazů – v dopravním prostředí, v domácnosti, ve škole, s akcentem na rizikové skupiny populace za využití různých medií – internetu, televize, rozhlasu, tisku a jejich mediálních nástrojů – relací, spotů, článků, diskuzí a interaktivních nástrojů.

6. Prevence nadužívání antibiotik a antibiotická rezistence

Nadužívání antibiotik je jednou z hlavních příčin vzestupu a šíření antibiotické rezistence, která vede ke ztrátě jejich účinnosti pro efektivní léčbu infekcí. V České republice je předepsáno kolem 40 – 50 % antibiotik chybně, především pro akutní respirační infekce. Hlavním cílem připravované kampaně je: Přispět k omezení nadužívání antibiotik a k redukci šíření antibiotické rezistence.